

Jerzy Rajski
Uniwersytet Warszawski

ZNACZENIE BADAŃ PRAWNOPORÓWNAWCZYCH W DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ, LEGISLACYJNEJ I DYDAKTYCZNEJ PROFESORA WITOLDA CZACHÓRSKIEGO

Profesor Witold Czachórski był wszechstronnym komparatystą. Badania prawnoporównawcze wykorzystywał nie tylko w twórczości naukowej, lecz także w pracach legislacyjnych oraz w działalności dydaktycznej prowadzonej zarówno w kraju, jak i w ośrodkach zagranicznych.

I

Prawnoporównawcze zainteresowania prof. Czachórskiego zaczęły się kształtować w latach 1946–1947, kiedy pracując w Departamencie Ustawodawczym Ministerstwa Sprawiedliwości przygotowywał materiały do prac nad unifikacją prawa cywilnego. Prace te zmierzały do dokończenia podjętej przed wybuchem wojny działalności unifikacyjnej. Wykorzystano wówczas dorobek Komisji Kodyfikacyjnej RP w postaci przygotowanych przez nią projektów ustaw wraz z obszernym uzasadnieniem, którego istotnym elementem były szerokie analizy prawnoporównawcze obejmujące przede wszystkim prawo niemieckie, francuskie, austriackie i szwajcarskie.

Zunifikowany system polskiego prawa odpowiadał nowoczesnym, zachodnioeuropejskim standardom. Zdobyte doświadczenie w zakresie stosowania metody prawnoporównawczej w pracach legislacyjnych wykorzystał prof. Czachórski, kiedy został powołany w skład utworzonej w 1956 r. Komisji Kodyfikacyjnej, która opracowała projekty Kodeksu cywilnego oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wprowadzone w życie w tymże roku.

Komisja pod przewodnictwem prof. J. Wasilkowskiego składała się z wybitnych przedstawicieli nauki oraz reprezentantów praktyki prawnej. Pierwsi z nich mieli doświadczenia legislacyjne sięgające czasów przedwojennych i potrafili wykorzystać metodę prawnoporównawczą dla dobra prac legislacyjnych.

Podejście prawnoporównawcze, uwzględniające dorobek przedwojennego ustawodawcy, miało istotny wpływ na kształt tej części Kodeksu cywilnego, która regulowała klasyczne instytucje prawa cywilnego wzorowane przede wszystkim na kodeksie zobowiązań, kodeksie handlowym, prawie rzeczowym i prawie spadkowym.

Klasyczne prawo cywilne było reprezentowane w kodeksie cywilnym dzięki niestrudżonym wysiłkom większości członków Komisji Kodyfikacyjnej, wśród której istotną rolę obok prof. Wasilkowskiego odegrał prof. Czachórski. Kodeks cywilny był oceniany jako zadowalający akt legislacyjny, możliwy do osiągnięcia w ówczesnych warunkach politycznych.

Istotną rolę odegrał prof. Czachórski w procesie przygotowania głębokiej reformy prawa cywilnego po roku 1989 w celu przystosowania go do nowych potrzeb stosunków cywilnoprawnych w państwie demokratycznym o gospodarce rynkowej. Powierzono mu wówczas przewodniczenie powołanej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji ds. Reformy Prawa Cywilnego. Komisja przyjęła koncepcję reformy Kodeksu cywilnego, wychodząc z trafnego założenia, że przygotowanie nowej kodyfikacji wymagałoby zbyt wiele czasu. Decyzja ta okazała się realistyczna.

Zreformowany Kodeks cywilny, przyjmując niezbędne do regulowania stosunków cywilnoprawnych ustroju gospodarki rynkowej nowe rozwiązania, mógł spełniać należycie swe funkcje w procesie rozwoju nowego systemu gospodarczego.

Profesor Czachórski był zwolennikiem zasady kontynuacji rozwiązań, które zdały egzamin w okresie przedwojennym, dokonując pewnej modernizacji na podstawie wyników nowych analiz prawnoporównawczych. To podejście jest kontynuowane w toczących się procesach kodyfikacyjnych.

II

Udział w pracach legislacyjnych inspirowane przez prof. Czachórskiego do podjęcia badań naukowych, których istotnym elementem jest metodologia prawnoporównawcza, a które dotyczą wybranych problemów teoretycznych sprawiających trudności legislacyjne. Profesor Jan Wasilkowski, którego staje się uczniem, inspirowane go do podjęcia problematyki odpowiedzialności osób prawnych za szkody wyrządzone czynem niedozwolonym. Stanowi ona przedmiot jego rozprawy doktorskiej napisanej w 1948 r. pod kierunkiem prof. Wasilkowskiego, na podstawie przeprowadzonych badań prawnoporównawczych i historycznych.

Również z inspiracji swego promotora prof. Czachórski podejmuje szerokie badania prawnoporównawcze dotyczące koncepcji czynności prawnych i ode-

rwanych w prawie cywilnym. Stanowią one istotny element opublikowanej przez niego w 1952 r. monografii *Czynności prawne przyczynowe i oderwane w polskim prawie cywilnym*. Kolejnym zagadnieniem sprawiającym trudności legislacyjne, które podejmuje prof. Czachórski, jest problematyka zbiegu odpowiedzialności cywilnej. Wynikiem tych dociekań, opartych na szerokich badaniach prawno-porównawczych, jest wydana w 1960 r. monografia pt. *Zbieg odpowiedzialności cywilnej według Kodeksu zobowiązań*.

Profesor Czachórski przez cały okres pracy naukowej prowadzi intensywne badania prawno-porównawcze. Znalazły one wyraz w kilkudziesięciu opracowaniach opublikowanych w kraju i za granicą w postaci referatów przedstawianych na międzynarodowych kongresach i sympozjach prawno-porównawczych lub rozpraw i artykułów publikowanych m.in. w rozmaitych wydawnictwach zagranicznych.

Jest to ogromny dorobek naukowy, który sprawił, że prof. Czachórski jest uznanym na świecie autorytetem w zakresie komparatystyki cywilnoprawnej. Wyrazem tego uznania było dwukrotne powierzenie prof. Czachórskiemu funkcji generalnego referenta na Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego, organizowanym co dwa lata przez Międzynarodową Akademię Prawa Porównawczego w różnych państwach. Funkcję generalnego referenta problematyki odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej pełni prof. Czachórski na VI Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego, który odbył się w 1962 r. w Hamburgu. Ponownie jest generalnym referentem w odniesieniu do problematyki rodziny zastępczej na XI Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego, który odbył się dwadzieścia lat później w Caracas.

Warto także dodać, że w uznaniu zasług prof. Czachórskiego w dziedzinie prawa porównawczego zostaje wybrany w 1970 r. na członka korespondenta, a w 1978 r. na członka rzeczywistego Międzynarodowej Akademii Prawa Porównawczego.

Wyrazem uznania dla dorobku naukowego prof. Czachórskiego jest także powierzenie mu w 1973 r. wykładów na letniej sesji Haskiej Akademii Międzynarodowej. Poświęcone problematyce podstawowych zasad odpowiedzialności cywilnej państw socjalistycznych z perspektywy międzynarodowego prawa prywatnego zostały opublikowane w *Recueil des Cours de l'Académie Internationale de la Haye* w tomie II z 1973 r.

Na ten dorobek składa się także kilkadziesiąt rozpraw i artykułów opublikowanych w kilkunastu państwach w językach: francuskim, niemieckim i hiszpańskim. Są to wartościowe opracowania dotyczące różnych problemów prawa porównawczego z zakresu prawa zobowiązań, prawa rzeczowego, rodzinnego i spadkowego. Istotne znaczenie mają wśród nich te, które przedstawiają określone problemy naszego prawa w ujęciu przeznaczonym dla zagranicznego czytelnika.

Wyrazem wielkiego uznania dla dorobku naukowego prof. Czachórskiego, w szczególności w zakresie prawa porównawczego, było nadanie Mu w 1978 r. doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu w Gandawie.

III

Profesor Czachórski przez wiele lat prowadzi wykłady z różnych dziedzin cywilistyki prawoporównawczej na Międzynarodowym Wydziale Prawa Porównawczego mającego siedzibę w Strasburgu. Wygłasza wykłady na Wydziałach Prawa uniwersytetów zagranicznych.

Podejście prawoporównawcze jest cechą także wykładów i seminariów prowadzonych przez Niego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Z Jego inspiracji powstaje w 1960 r. pierwsza w powojennej Polsce katedra prawa cywilnego porównawczego. Jej kierownikiem zostaje prof. J. Wasilkowski, a po jego przejściu na emeryturę obejmuje ją w charakterze kuratora Prof. W. Czachórski.

IV

Wartości, jakie przekazywał prof. Czachórski w swej twórczości prawoporównawczej, nie polegają tylko na przedstawianiu i rozwiązywaniu ważnych problemów naukowych i legislacyjnych, które, właśnie dlatego że były niejasne i trudne, zachęciły go do ich opracowania.

Profesor Czachórski wzrastał w kręgu kultury prawniczej, bliskiej koncepcjom prawniczym tradycji romańsko-germańskiej. Wywarły one istotny wpływ na Jego twórczość naukową, w której starał się uwzględnić wymogi praktyki prawniczej. Tę postawę łączył z zasadą, że nic tak dobrze nie służy praktyce jak dobra teoria, która powinna stale korzystać z niewyczerpanego źródła wiedzy prawoporównawczej.